

Co je cizí majetek?

Zdeněk Koudelka

Majetkový trestný čin porušení povinností při správě cizího majetku slouží k ochraně majetku před nepoctivou správou.¹ Skutková podstata chrání vlastníka před zneužitím moci správcí majetku (manažery). Ovšem někdy je tato skutková podstata užívána proti samotnému vlastníku. To je však nelogické i neústavní. Vlastník má ústavně chráněné právo nakládat svobodně se svým majetkem,² pokud nedojde k újmě práv jiných nebo obecného zájmu.

Cizí majetek

Majetek obchodní korporace je odlišný od majetku společníků (akcionářů, členů). Nejvyšší soud v oblasti trestního práva při naplnění skutkové podstaty trestného činu porušení povinností při správě cizího majetku judikoval, že majetek právnických osob nelze směřovat s majetkem společníků nebo akcionářů.

Nejvyšší soud ve velkém senátu 26. 8. 2009 ve vztahu k společnosti s ručením omezeným uvedl: *"Společníka, a to i když je jediným společníkem ve smyslu § 132 odst. 1 obch. zák., nelze ztotožňovat se společností s ručením omezeným jako právnickou osobu coby poškozeným v trestním řízení, neboť jde o dva rozdílné subjekty. Jestliže obviněný, který je zároveň jednatelem a jediným společníkem poškozené společnosti s ručením omezeným (§ 105 a násl. obch. zák.), způsobil trestným činem škodu této společnosti, nelze s ohledem na oddělení majetku obchodní společnosti s ručením omezeným od majetku jejích společníků, resp. i jediného společníka, vyplývající ze zákona (§ 6 odst. 1 a § 105 a násl. obch. zák.), dovozovat, že by nemohl ve funkci jednatele při porušení povinnosti vykonávat svou povinnost s péčí řádného hospodáře způsobit škodu této společnosti. Za způsobení takové škody lze dovozovat jeho trestní odpovědnost podle § 255 tr. zák. a stejně tak mu lze uložit i povinnost tuto způsobenou škodu společnosti s ručením omezeným nahradit (§ 135 odst. 2 ve spojení s § 194 odst. 5, věta třetí, obch. zák.)."*³ Obdobně postupoval Nejvyšší soud ve vztahu k předsedovi představenstva, který byl jediným akcionářem akciové společnosti.⁴

Avšak usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu z 26. 8. 2009 je vázáno k souzené situaci, kdy jednatel a společník převzetím dluhu ohrozil splácení závazků společnosti s ručením omezeným. Šlo o zneužití postavení jediného společníka a ovládající osoby, aby převedl své závazky jako dlužníka na ovládanou společnost s nekalým úmyslem se fakticky těchto závazků zbavit (nedostát jim).

Dříve naopak Nejvyšší soud judikoval, že pokud jednatel a současně jediný společník společnosti s ručením omezeným uzavře kupní smlouvy nevýhodné pro tuto společnost, na jejichž podkladě úmyslně sníží její majetek, a nejedná při tom v rozporu s právními předpisy a společenskou smlouvou, nelze učinit závěr, že tímto jednáním porušil podle zákona mu uloženou nebo smluvně převzatou povinnost opatrovat nebo spravovat majetek. Nejvyšší soud dále uvedl, že k tomu, aby jednatel společnosti s ručením omezeným porušil povinnost opatrovat nebo spravovat majetek společnosti, musel by svou působnost danou mu zásadami a pokyny jediného společníka přinejmenším nevykonávat s péčí řádného hospodáře. Tento závěr je dle Nejvyššího soudu za situace, kdy je jediný společník společnosti a zároveň její

¹ § 220 (úmysl) a § 221 (nedbalost) trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.

² Čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

³ Usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu z 26. 8. 2009, 15 Tdo 294/2009.

⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.3.2005, 8 Tdo 124/2005.

jednatel touž osobou, absurdní.⁵

V tomto usnesení vystihl Nejvyšší soud podstatu věci. Strategii vedení společnosti, cíl a smysl její existence a činnosti stanoví společník a jednatel musí jednat dle pokynů společníka. I péče řádného hospodáře musí být aplikována tak, aby došlo k naplnění vůle společníka, pokud jde o vůli, která není protiprávní. Statutární orgán společnosti je vrcholným správcem, ale panství nad společností je spojeno se společníky, ne se statutárními orgány. Pokud je jediný společník zároveň jednatelem nemůže se statutární orgán odchýlit od vůle společníka.

To, že je z hlediska soukromého práva osoba společnosti odlišná od osoby společníka, neznamená, že je cizí osobou a tedy jde o cizí majetek. Odlišný nerovná se cizí. I manželka je odlišná od manžela, ale nejsou to osoby cizí. Společník je dle výše svého podílu ovládající osobou vůči jemu vlastněné společnosti (skrze podíl nebo vlastnění akcií) jako ovládané osobě. Je mezi nimi dán právní vztah, nejde o cizí osoby. To respektuje i náš právní řád, který se vztahem ovládané a ovládající osoby spojuje řadu povinností.⁶ Státu je tedy zřejmé, že formálně právně oddělné právnické osoby, mohou být součástí jednoho faktického majetkového celku (mateřské a dceřiné společnosti). Jestliže stát uznává zvláštní vztahy mezi ovládanou a ovládající osobou v rámci soukromého práva, musí k tomu přihlídnout soud v rámci práva trestního, pokud jde o posouzení, zda je nějaké soukromoprávní jednání trestným činem.

Rovněž veřejné právo pracuje s tím, že obchodní společnost je součástí majetkové sféry společníka. Například při zákonné úpravě střetu zájmů je zřejmé, že pokud by se veřejný funkcionář účastnil přidělení veřejné zakázky či jiné výhody obchodní společnosti, kde je jediným společníkem, jde o střet zájmů.⁷ Právo se na tento majetek ve vztahu ke společníku či akcionáři nedívá jako na majetek cizí, ale jako na předmět jeho osobního zájmu.

Příkladem je společnost, která má jediného společníka, jenž je zároveň statutárním orgánem i nejvyšším orgánem společnosti (vykonává funkci valné hromady). Výše majetku korporace má vliv na majetek společníka. Pakliže bude mít korporace majetek za miliardu a ten převede na jiného, dotkne se to majetkové hodnoty podílu (akcie) takového společníka. Hodnota majetku společnosti a hodnota majetku společníka je provázána právě přes jeho podíl na společnosti. Vztah, včetně majetkového, mezi automobilkami ŠKODA AUTO a VOLKSWAGEN je jiný než vůči automobilce Volvo. I když jsou ŠKODA AUTO a WOLKSWAGEN právně oddělené osoby, nejsou to osoby majetkové cizí, ale majetkově (vlastnický) propojené.

Vlastnická svoboda

Z pohledu soukromého práva může každý, včetně obchodní korporace, darovat majetek komukoli. Jde o součást práva vlastníka se svým majetkem svobodně nakládat, včetně jeho převedení na jiného. Samozřejmě neobvyklé dary podstatně zmenšující majetek obchodní korporace se dotýkají majetku společníků poklesem hodnoty jejich podílu, proto by měly být činěny jen s jejich souhlasem. Pakliže však statutární orgán je zároveň jediným společníkem anebo s darováním souhlasí společníci např. formou usnesení nejvyššího orgánu společnosti (valné hromady), není ohrožen cizí majetek, protože statutární orgán zároveň jedná jako společník. Mohou-li společníci rozhodnout o zrušení obchodní korporace a převést na sebe či jiného likvidační zůstatek, mohou i za existence korporace svobodně nakládat s jejím

⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.1.2005, 11 Tdo 1081/2004.

⁶ § 74-78, 82-91, 149, 314, 318-320, 353, 357, 359, 496 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích. § 2858 občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.

⁷ § 3 zákona č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů.

majetkem. Státu do takového jednání soukromých osob nic není a to včetně policie a státního zastupitelství.

Je součástí práva svobodné dispozice s majetkem to, že se někdo rozhodne darovat majetek jim ovládané obchodní korporace dobročinné nadaci nebo své milence, jedná-li svobodně a jeho svéprávnost není omezena. Je podnikatelsky logické, že vlastník v pozici ovládající osoby, který má více ovládaných korporací, může mezi nimi udělat takové smluvní vztahy, které vedou k posílení příjmů jedné z nich např. proto, aby rychleji splatil úvěry. Na takovém jednání není nic špatného, pokud s tím souhlasí ostatní společníci a nejsou dotčeny žádné jiné zájmy chráněné zákonem. Zájmy lidí jsou různé a ve svobodné společnosti může člověk nakládat se svým majetkem, ať mu patří přímo nebo patří ovládané obchodní korporaci, v které má výlučnou majetkovou účast. Základní povinností při správě cizího majetku je povinnost postupovat podle přání vlastníka, přitom majetková hodnota korporace je součástí majetkové hodnoty jejich společníků. Pakliže tedy společníci si přejí, aby jejich společnost uzavřela určitou smlouvu, je základní povinností statutárního orgánu korporace naplnit přání společníků.

Pakliže může obchodní korporace svůj majetek darovat, tedy převést na jiného bez jakéhokoli protiplnění, je nedůvodné trestat jiné převody majetku s malým či jinak neodpovídajícím protiplněním, byť nebudou takové smlouvy nazvány jako darovací. Právní jednání se posuzuje podle svého obsahu. Jako darovací smlouvy mohou být posouzeny smlouvy jinak nazvané (sponzorství, dotace). Rovněž jsou dovolené smlouvy, kdy jde o darování jen z části v rámci sníženého protiplnění. Z pohledu porušení povinností při správě cizího majetku nemá smysl zjišťovat, zda protiplnění ve smlouvě bylo odpovídající či nikoliv, pakliže společníci dárce s darem či jiným jednáním zkracující majetek korporace souhlasí. Zvlášť to vynikne u osobních společností - společníků veřejné obchodní společnosti a komplementářů komanditních společností, kteří ručí za závazky společnosti a tedy nesou přímo majetkové důsledky jednání takové společnosti.

Uveďme příklad jediného společníka, který je zároveň statutárním orgánem. Pokud uzavře bez náležitého protiplnění smlouvu na 1 milion Kč, bude stíhán, zatímco pokud se souhlasem nejvyššího orgánu společnosti (tedy sebe sama) si zvedne odměnu za výkon funkce o milion ročně, tak stíhán nebude. Je zřejmé, že mezi společenskou škodlivostí jednání statutárního orgánu vůči majetku společnosti, který není společníkem, a statutárního orgánu, který je zároveň společníkem, je rozdíl. Pakliže statutární orgán je zároveň společníkem či jedná dle vůle (příkazu) společníků a nejsou dotčeny jiné zvlášť právem chráněné zájmy, nelze hovořit o společenské škodlivosti takového jednání. V čem a proč by se měla společnost cítit poškozena? Součástí vlastnického práva k podílu ve společnosti je svoboda rozhodnutí společníka, který je zároveň jednatelem, jak naloží s majetkem společnosti. Stát, včetně soudu, jej v tom nemá omezovat, pokud splní své fiskální veřejnoprávní povinnosti i povinnosti soukromoprávní k jiným subjektům. Je-li obsahem vlastnického práva i právo věc zničit, je obsahem práva společníka zrušit společnost jako celek či se zbavit jejího majetku. A proč se tak společník rozhodl, je jeho věcí, ne věcí státu.

Ochrana jiných práv a zájmů

Ústavní ochrany nepožívá zneužití vlastnického práva na ujmu práv druhých či zákonem chráněného obecného zájmu v rámci zásady, že vlastnictví zavazuje.⁸ Porušování povinností při správě cizího majetku doprovázelo tunelování společností v 90. letech 20. století, což vyvolávalo sankční reakci represivních orgánů státu. Ale takovou reakci nelze uplatnit vždy a

---

⁸ Čl. 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

všude. Je třeba hodnotit konkrétní okolnosti. Pakliže je zkracován majetek společnosti s cílem vytunelovat společnost ve prospěch spřízněných osob, je takové jednání protiprávní, byť by bylo činěno se souhlasem nejvyššího orgánu společnosti, je-li zkracován majetek korporace s cílem uškodit minoritnímu společníku, protože důsledky takového jednání dopadají skrze hodnotu jeho podílu na korporaci na majetek společníka, který je skutečně majetkem cizím z pohledu většinových společníků. I zde však je otázkou, zda je správná trestněprávní represe, pokud s příslušným majetkovým jednáním vyslovil souhlas nejvyšší orgán společnosti a minoritní společník neuplatnil prostředky ochrany u soudu podle zákona o obchodních korporacích. Měla by zde platit obecná zásada, že trestní represe je až nejzazším prostředkem ochrany práva.

Rovněž jsou trestné majetkové přesuny, pokud mají zamezit uspokojení věřitelů, čemuž však slouží trestné činy poškození věřitele, zvýhodnění věřitele nebo způsobení úpadku. Je logické bránit i daňové zájmy státu s tím, že některá majetková jednání mohou být činěna s cílem snížení základu daně anebo s cílem získat odečitatelné položky či slevy na dani. Ovšem k postihu tohoto jednání slouží daňové trestné činy. Navíc obchodní korporace může poskytnout jakýkoliv dar a ne jen dar daňově uplatnitelný.

Pokud není určité majetkoprávní jednání důsledkem snahy poškodit minoritního společníka, ale společníci s ním souhlasí, je nutné věc zhodnotit tak, že dar sice zkracuje majetek společnosti a tím i hodnotu majetkové účasti společníků na společnosti, ale tyto důsledky jdou na vrub jejich a nikoliv cizího majetku. Nejsou-li důsledky takového jednání daňově relevantní, není důvod pro trestní represí. Rovněž tak, pokud obchodní korporace plní své závazky, nemá dluhy či svým majetkovým jednáním neohrožuje splacení svých závazků. V takovém případě nejde o újmu práv jiných ani o porušení zákonem chráněného obecného zájmu.

Závěr

Aplikace trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku vstupuje do ústavně zaručené svobody vlastnického práva, pakliže je stíháno jednání, kdy s určitým majetkovým jednáním souhlasí společníci, není realizováno k tíži menšinového společníka a neohrožuje se splatnost závazků obchodní korporace ani daňové a jiné veřejnoprávní povinnosti. Je-li v rámci soukromého práva dovoleno neomezené darování a společníci mohou svobodně kdykoli přikročit ke zrušení korporace a libovolnému užití likvidačního zůstatku, nelze na majetek jejich společnosti hledět jako na majetek cizí, protože důsledky majetkové jednání společnosti se dotýkají hodnoty jejich majetkového podílu na korporaci.